

A05 Stanovení způsobů ověření

Způsob ověření se stanovuje pro každé jednotlivé kritérium. Určuje, jakým postupem je kritérium ověřováno.

Základní způsoby ověření jsou:

- praktické předvedení
- písemné ověření
- ústní ověření

V položce způsoby ověřování je nutné uvést ke každému kritériu alespoň takto stručně stanovený způsob ověření. Jednotlivé způsoby zde ale mohou být dále specifikovány – např. *praktické předvedení s ústním ověřením*, nebo *praktické předvedení s ústním vysvětlením*. Pro specifikaci způsobů ověřování mohou být využity i pokyny pro realizaci zkoušky v části B hodnoticího standardu s odkazem na příslušná kritéria.

Praktické předvedení

❖ Při způsobu ověření praktické předvedení uchazeč předvádí určitou činnost. Hodnotí se buď průběh předváděné činnosti, nebo přímo její produkt či jiný výsledek, resp. jeho parametry či vlastnosti stanovené v kritériu ověřování, nejlépe obojí.

Pojem „**praktická**“ **neznamena jen „manuální“ nebo „ruční“** – může sem patřit např. zkontrolování určitého výstupu, zjištění a posouzení určitých parametrů, volba určitých nástrojů či postupů apod. Také sem patří ústní komunikace, která může mít např. podobu rozhovoru se zákazníkem, hrané scény určité modelové situace apod.

Pokud jde skutečně o simulaci určité reálné ústní komunikace (např. jednání se zákazníkem, telefonování s obchodním partnerem), uvede se jako způsob ověřování „praktické předvedení“, nikoliv „ústně“, resp. „ústní ověření“.

Stejně tak, provádí-li zkoušený písemně určitou reálnou profesní činnost (např. písemné zaznamenání naměřených hodnot, napsání úředního dopisu, sestavení konkrétního technologického postupu, čili ověřují se skutečně reálné profesní činnosti), uvede se jako způsob ověřování „praktické předvedení“, nikoliv „písemně“, resp. „písemné ověření“.

Předvádění stanovených činností může probíhat také jejich simulací, která může výrazně snížit náklady. Technické činnosti mohou být simulovány pomocí počítače a dalších zařízení. Činnosti založené na mezilidské komunikaci mohou být simulovány pomocí hraných scének. Pokud je pro předváděné činnosti simulace možná, je vhodné uvést to do hodnoticího standardu – buď poznámkou

u způsobu ověřování, anebo to popsat do pokynů k realizaci zkoušky v části B hodnoticího standardu.

Z hlediska efektivnosti celé zkoušky je žádoucí, pokud to je možné, aby se jednotlivé předváděné činnosti stanovené pro více kompetencí sestavily **do jednoho procesu, který vede k určitému výsledku, k němuž jsou potřebné všechny tyto kompetence (a kritéria).**

Takovým výsledkem může být např. produkt, pro jehož správně vytvořený tvar, rozměry, povrch, barvu a případné další vlastnosti (teplota, chuť, vláčnost, tvrdost apod.) je třeba ovládat několik kompetencí. Ty se nemusí hodnotit každá zvlášť, protože jejich splnění je zaručeno právě tím, že produkt splňuje kritéria hodnocení všech těchto kompetencí.

Stejně tak může jít např. o návrh technologického postupu, kde pro správné stanovení jeho jednotlivých operací, jejich posloupnosti, potřebných zařízení, nástrojů, materiálů apod. je třeba prokázat několik kompetencí. Ty se opět nemusí hodnotit každá zvlášť, protože jejich splnění je zaručeno právě tím, že správně navržený technologický postup zahrnuje doložitelné splnění požadavků těchto kompetencí. Obdobnou roli může mít komplexně pojatý a správně sestavený návrh rozpočtu, jednoduchého výrobku, počítačový program atd.

Vhodným doplňkem je **ústní obhajoba**. Ve způsobu ověření pak může být uvedeno např. „praktické předvedení včetně ústní obhajoby“

Pokud se podaří nalézt takovýto způsob zefektivnění ověřování, je možné jej popsat v pokynech pro realizaci zkoušky, které jsou v části B hodnoticího standardu. Vhodné může být také využití posledního řádku v tabulce příslušné kompetence uvedením, že stanovená kritéria lze ověřovat společně s ověřováním kompetence xyz.

Uchazečům může být uloženo přinést ke zkoušce určitý výrobek nebo jiný výstup, který vytvořili před zkouškou. Předmětem ověřování však nemůže být posouzení správnosti a kvality tohoto výstupu, ale jeho **obhajoba** uchazečem v souladu s kritérii hodnocení příslušných kompetencí hodnoticího standardu.

Písemné ověřování

Je-li u kritéria hodnoticího standardu uvedeno písemné ověřování, znamená to, že součástí písemného zadání, které autorizovaná osoba zadává uchazeči, mají být formulace úloh, výpočtů, popisů, testů apod., které má uchazeč písemně vyřešit, popsat nebo charakterizovat a které zaručí splnění příslušného kritéria.

❖ Při písemném ověřování se uchazeč na základě zadání vyjadřuje písemně. Hodnotí se správnost výsledků a obsahu tohoto písemného projevu ve vztahu k příslušným kritériím hodnocení. Do písemného ověřování nepatří písemné provedení skutečné profesní činnosti, protože to už je praktické předvedení.

K rozdílu mezi písemným ověřením a praktickým předvedením: Do kategorie písemného ověřování patří např. výpočet plochy zadaného umělého geometrického obrazce. Naopak do kategorie praktické předvedení patří např. návrh potřebného množství materiálu pro plovoucí podlahu do místnosti určitých rozměrů.

Testy

Zvláštní formou písemného ověřování jsou písemné testy s uzavřenými otázkami (dále jen testy), v nichž uchazeč písemně odpovídá na otázky výběrem odpovědi z několika nabízených možností.

Test není preferovaným způsobem ověřování a měl by být stanoven jako způsob ověřování jen v následujících případech:

- u profesních kvalifikací, které mají velmi rozsáhlé spektrum znalostí, které je nereálné anebo neúměrně drahé v potřebném rozsahu ověřovat formou praktického nebo ústního ověřování, dokonce ani formou písemných úloh
- test jako součást zkoušky má oporu v nějaké zákonné normě, podle níž zkouška dosud probíhala a která bude i nadále platná
- test jako součást příslušné zkoušky má již určitou tradici a je osvědčený.

Test až na výjimky (např. psychotesty, testy IQ) umožňuje **ověřit pouze znalosti**, resp. znalostní složku kompetencí. Pokud se tvůrci hodnoticího standardu rozhodnou zařadit test jako způsob ověřování, musí proto být splněná následující podmínka:

Test u zkoušky **nemůže být jediným způsobem ověřování příslušné profesní kvalifikace, tzn., že v rámci zkoušky musí být kombinován ještě s jiným způsobem ověřování.**

Testy se mohou stát součástí zkoušky podle jedné ze tří variant:

- 1) Test vytváří autorizovaná osoba na základě kritérií hodnocení a dalších pravidel stanovených v hodnoticím standardu. Obsah testu nepodléhá žádnému schválení, ale pokud se při kontrole zkoušky zjistí, že v testu nejsou dodržena pravidla, může to být důvod k odnětí autorizace.

V hodnoticím standardu je u příslušných kritérií uveden písemný test jako způsob ověřování.

- 2) Testy vytváří autorizovaná osoba a předkládá je s žádostí o autorizaci autorizujícímu orgánu. Obsah testu tak podléhá schválení autorizujícím orgánem.

V hodnoticím standardu je u příslušných kritérií uveden písemný test jako způsob ověřování a dále je třeba do pokynů pro realizaci zkoušky uvést, že

„zájemce o autorizaci je povinen předložit, spolu se žádostí o autorizaci, soubor testových otázek“.

- 3) Testy jsou jednotné pro všechny autorizované osoby, čili jsou generovány z jednoho společného souboru otázek platného pro všechny autorizované osoby.

Tento soubor otázek není součástí hodnoticího standardu, jen je jako u předchozích variant v hodnoticím standardu u příslušných kritérií uveden písemný test jako způsob ověřování, a navíc musí být v pokynech pro realizaci zkoušky uvedeno (po dohodě s autorizujícím orgánem), že „součástí zkoušky jsou testy generované ze společného souboru testových otázek“ s odkazem, že tento soubor je spravován autorizujícím orgánem.

Pokud tvůrci standardů považují za účelné použití testů, měla by být aplikována varianta 1).

Pokud tvůrci standardů trvají na variantě 2) nebo 3), musí to být napřed projednáno managementem NSK a autorizujícím orgánem. V případě třetí varianty navíc musí dojít k dohodě s autorizujícím orgánem, že se stane správcem testů a bude je poskytovat autorizovaným osobám.

Test v žádném případě není součástí hodnoticího standardu. V hodnoticím standardu ale musí být dostatečně konkrétně naformulovaná kritéria hodnocení.

Vždycky, když se počítá s použitím testů u zkoušek (tedy pro všechny uvedené varianty), je třeba do pokynů pro realizaci zkoušky uvést obecná pravidla pro použití testů u zkoušek z profesních kvalifikací, které jsou uvedena v následujícím rámečku (tato pravidla zajistí splnění požadavku zákona č.179/2006 Sb., že uchazeč musí u zkoušky prokázat všechny kompetence, čili že náhodným výběrem otázek nebude žádná kompetence a žádné povinné kritérium vynecháno nebo nesplněno):

Pravidla pro aplikaci testů jako způsobu ověřování profesních kvalifikací

Soubor otázek pro testy stanovuje autorizovaná osoba podle požadavků hodnoticího standardu. Musí přitom splňovat následující pravidla:

A. Testy pro jednotlivé uchazeče musí být **generovány z dostatečně velkého souboru otázek**, aby bylo možné vytvářet dostatečné počty různě sestavených testů.

B. Při každé zkoušce **musí být ověřeny všechny kompetence kvalifikačního standardu**. To znamená, že v případě, kdy se některé kompetence nebo kritéria ověřují pomocí testů, musí být splněny následující podmínky:

B1. Pro celkový soubor otázek, z něhož se generují jednotlivé testy:

Pro každé kritérium existuje několik otázek.

B2. Pro jednotlivé vygenerované testy:

Každý uchazeč má ve svém testu pro každé kritérium (u něhož je test způsobem ověření a v návaznosti na pokyn o tom, která kritéria je třeba u zkoušky splnit) **alespoň jednu otázku**.

B3. Pro úspěšné splnění požadavků testu:

Za úspěšné splnění testu se považuje xx % ¹⁾ správně zodpovězených otázek

1) Toto číslo určí pracovní skupina (expertní tým) a schválí sektorová rada, nesmí být nižší než 70 %.

2) Tímto pravidlem se zajistí, že úspěšný bude uchazeč, který správně zodpoví většinu otázek a u něhož současně počet správných odpovědí u žádné kompetence neklesne pod 50 %. Prakticky to znamená, že každý by měl v testu dostat na každé kritérium alespoň dvě otázky. Teoreticky však může nastat situace, že s kritériem, u něhož se větší množství otázek obtížně připravuje nebo u něhož tvůrci standardu požadují stoprocentně správnou odpověď, bude spojena jediná otázka; má-li být uchazeč úspěšný, musí ji zodpovědět správně. Uvedených 50 % je minimum, které sektorová rada může zvýšit – buď pro všechny otázky, nebo pro vybrané.

Pravidla v tabulce je možné zkonkretizovat (např. místo „několik otázek“ v pravidlu B1 může být konkrétní číslo). Musí být ale přitom tato pravidla zachována.

Autorizovaná osoba také může použít test, aniž by byl v hodnoticím standardu explicitně uveden. Stačí, je-li v hodnoticím standardu uvedeno písemné ověření bez další specifikace a není-li v pokynech pro realizaci zkoušky uvedeno, že test je při ověřování nepřipustný. Musí ovšem dodržet výše uvedená pravidla. Proto je třeba výše uvedená pravidla o testech do pokynů pro realizaci zkoušky uvést i tehdy, když je v hodnoticím standardu uvedeno písemné ověření bez další specifikace.

Ústní ověřování

❖ Při ústním ověřování se uchazeč verbálně vyjadřuje k zadané otázce nebo tématu, nebo vysvětluje své postupy či obhájí svá řešení. Hodnotí se správnost tohoto ústního projevu ve vztahu k příslušným kritériím hodnocení. Do písemného ověřování nepatří simulace konkrétní profesní ústní komunikace.

Simulací konkrétní profesní ústní komunikace se rozumí např. scénka jednání se zákazníkem, pracovní telefonní rozhovor, instruktáž uživatele prodávaného produktu apod. – tyto činnosti patří do kategorie „praktické předvedení“.

Ústní ověřování se používá především **při ověřování znalostí**. Pro profesní kvalifikaci jsou však hlavní kompetence a nikoliv jen znalosti, a proto musí být

ústní ověřování **jen doplňkovým způsobem ověřování vždy kombinovaným s jiným způsobem ověřování.**

Praktické a ústní ověřování může být spolu kombinováno – uchazeč např. provádí kontrolu a přitom popisuje, co v rámci této kontroly označuje za nesprávné, nebo provádí výběr z norem a zdůvodňuje, co vybírá a proč. Ústní určení příčiny nebo důsledků může být často součástí ústního doprovodu praktického předvedení.

Do ústního ověřování patří také ústní obhajoba určité práce. Do způsobu ověření se pak uvede „ústní obhajoba“. Do pokynů pro realizaci zkoušky se pak uvede, že *hodnocení ústní obhajoby probíhá v souladu s kritérii hodnocení.*

Ústní ověřování formou losování otázek

Ústní ověřování je možné nastavit formou losování otázek, kdy autorizovaná osoba připraví soubor otázek, z něhož uchazeč „losuje“. Losované otázky musí být v souladu s kritérii hodnocení.

Tento způsob ověřování je vhodný jen u profesních kvalifikací založených na širokém spektru znalostí, kde navíc z nějakého důvodu nelze nebo není vhodné aplikovat písemné ověřování.

Tento způsob ověřování má oproti „ad hoc“ pokládaným otázkám výhodu, že lépe umožňuje vytvářet komplexněji pojaté otázky (někdy jde spíš o témata než o jednotlivé otázky) zahrnující více kompetencí či kritérií, a tím zefektivňuje zkoušku.

Pravidla pro aplikaci ústního ověřování formou vylosovaných otázek

Soubor otázek pro ústní ověřování stanovuje autorizovaná osoba podle požadavků hodnoticího standardu. Musí přitom splňovat následující pravidla:

Při každé zkoušce **musí být ověřeny všechny kompetence kvalifikačního standardu.** To znamená, že v případě, kdy se některé kompetence nebo kritéria ověřují pomocí losovaných otázek, musí být splněny následující dvě podmínky:

A. Pro celkový soubor otázek:

Každé kritérium je zohledněno v několika otázkách.

B. Pro soubor vylosovaných otázek konkrétního uchazeče:

Každý uchazeč musí mít v souboru svých vylosovaných otázek zohledněno alespoň jednou každé kritérium (myslí se kritérium, u něhož jsou losované otázky způsobem ověření a v návaznosti na pokyn, která kritéria je třeba u zkoušky splnit).

Orámovaný text je třeba uvést do pokynů pro realizaci zkoušky v případě,

- že losované otázky jsou u některých kritérií uvedeny jako způsob ověřování
- že losované otázky sice nejsou u žádných kritérií uvedeny jako způsob ověřování, ale u některých kritérií je uvedeno pouze ústní ověřování, a je tedy možnost, že autorizovaná osoba použije losované otázky.

Autorizující orgán může požadovat, aby autorizovaná osoba spolu s žádostí o autorizaci předložila i souhlas sektorové rady nebo jí pověřeného experta se souborem otázek. V tomto případě, a pokud s tím souhlasí sektorová nebo jiná relevantní reprezentace zaměstnavatelů, je tento požadavek třeba uvést do pokynů pro realizaci zkoušky, tzn. uvést, že „uchazeč o autorizaci je povinen předložit, spolu se žádostí o autorizaci, soubor otázek pro ústní ověřování kritérií“.

Tvůrci hodnoticího standardu mohou výjimečně (po dohodě s autorizujícím orgánem) rozhodnout, že soubor otázek musí být jednotný pro všechny autorizované osoby. Tento soubor otázek není součástí hodnoticího standardu, ale v pokynech pro realizaci zkoušky bude uvedeno (po dohodě s autorizujícím orgánem), že soubor otázek (témat) pro ústní ověřování je jednotný a je spravován autorizujícím orgánem.

Obecné pravidlo pro stanovení způsobu ověřování

- ❖ Mezi způsoby ověřování je upřednostňováno praktické ověřování. Pokud praktické ověřování není možné nebo vhodné, doporučuje se stanovovat přednostně písemné ověřování před ústním.